

Voedsel, olie en het rijk van de schaarste

Johan Albrecht
Senior Fellow

Een globale crisis komt blijkbaar nooit alleen. Naast de kredietmalaise en de energieprijzen maken voedselrellen duidelijk dat de wereldeconomie voor enkele structurele uitdagingen staat. Aan de basis van deze crisissen liggen geen geïsoleerde factoren zoals de opkomst van biobrandstoffen of het onverantwoorde gedrag van enkele Amerikaanse banken. Zolang investeringen in risicobeheersing uitgesteld worden, zal de wereldeconomie alsmaar maar kwetsbaarder worden.

Europeanen mopperen over de koopkracht terwijl de graan- en rijstprijzen onverteerbaar worden voor landen waarin granen tot 70% uitmaken van het voedselpakket. Het Wereldvoedselprogramma van de VN waarschuwt dan ook voor een humanitaire catastrofe. De gelijkenis met de periode 1971-1973 is zeer opvallend. Tijdens de eerste oliecrisis stegen de wereldprijzen van graan, maïs en vooral

van rijst nog sterker dan vandaag. Rijst werd 150% duurder tussen 1972 en 1974 om vanaf 1976 terug te vallen op het prijsniveau van voor de oliecrisis. Tussen 1976 en 1996 daalde de rijstprijs systematisch, net zoals de olieprijs. Ook de prijzen van graan en maïs waren na de oliecrisis lager dan voor de oliecrisis.

Deze prijsevoluties zijn het gevolg van massale investeringen in extra landbouwcapaciteit na de prijsschok. Lage prijzen zijn op korte termijn goed voor consumenten maar kunnen beleidsmakers in slaap sussen. Zo bouwden de grootste landen hun graanvoorraden systematisch af en werd alsmaar minder geïnvesteerd in landbouwonderzoek. Lage prijzen en overproductie leken wel gegarandeerd. Ontwikkelingslanden opteerden voor industrialisatiestrategieën omwille van de te lage internationale landbouwprijzen die deels het gevolg waren van marktverstoringe subsidiestromen in het rijke Westen. Hierdoor steeg de kwetsbaarheid van het globale voedselsysteem voor externe factoren

zoals verschuivingen van vraag en tegenvallende oogsten.

De knelpunten van het fossiele energiesysteem lijken zeer sterk op deze van het voedselsysteem. Dit is geen toeval want beide verwerken biomassa en verbruiken energie. De olieprijs daalden na de oliecrisissen en na de eerste Golfoorlog waardoor te weinig werd geïnvesteerd in het zoeken naar van nieuwe velden. Door de lage prijzen van fossiele energie kon de competitiviteit van hernieuwbare energietechnologie niet verbeteren en bleef deze sector ter plaatse trappelen. We deden een kwarteeuw hard ons best om collectief te vergeten dat de fossiele voorraden eindig zijn. Sinds 2006 stagneert de productie van olie en in 2008 blijkt de olieprijs resistent te zijn tegen beursturbulenties. Hierdoor blijven de prijzen van voeding en andere energie-intensieve stijgen. Het fossiele

energiesysteem cogenereert dan ook energiediensten, inflatie en de zoektocht naar alternatieven en extra capaciteit. Uiteindelijk zal het marktmechanisme een nieuw evenwicht opleveren maar deze zoektocht verloopt allesbehalve gesmeerd.

Biobrandstoffen worden gepromoot als een stukje in de puzzel van de fossiele schaarste. Door de onvermijdelijke interactie met de voedselketen lijkt het de logica zelf om de hoge voedselprijzen vooral toe te schrijven aan biobrandstoffen. Plots worden grote

vragen stellen bij de Europese doelstelling om het aandeel van biobrandstoffen op te voeren tot 10% van de totale brandstofverkoop in 2020. Te weinig wordt benadrukt dat het versterken van de internationale landbouwreserves en het opvoeren van de landbouwinvesteringen vanaf 1995 een zeer groot verschil hadden kunnen maken. Niet biobrandstoffen maar de stagnerende landbouwproductie is de bron van het huidige probleem. Ongetwijfeld hebben de hevige debatten

over landbouwhervormingen tussen 1996 en 2003 deze stagnatie bestendigd want onzekerheid over de toekomstige marktsituatie vertraagt investeringen. Na 2004 stegen de voedselprijzen sterk maar de stijging werd door de uitzonderlijke goede oogsten van 2006 even werd afgevlakt. Daarna stegen de prijzen verder en hierdoor zal het aanbod op

termijn toenemen.

De ontwikkeling van biobrandstoffen verdringt momenteel in bepaalde landen de productie van voedsel. Maar dankzij biobrandstoffen stijgen de onderzoeksinspanningen naar beter renderende gewassen en wordt geïnvesteerd in het verbeteren van de logistieke systemen in de landen van productie en eerste verwerking. Biobrandstoffen van de eerste generatie zullen immers niet doorbreken zonder aanzienlijke rendementsverbeteringen. Om één liter biobrandstof te kunnen

“

We hebben een kwart eeuw hard ons best gedaan om collectief te vergeten dat de fossiele voorraden eindig zijn.

”

produceren, verbruikt het fossiele landbouwsysteem gemiddeld een halve liter fossiele brandstof. De tractor van de landbouwer en de logistieke keten van gewas naar finale consument blijven fossiele systemen. De CO₂-reductie per liter biobrandstof in vergelijking tot een liter benzine of diesel is dan ook beperkt tot 30 à 50%. Een belangrijke uitzondering is ethanol uit suikerriet waarbij een CO₂-reductie van 85% mogelijk is. De Europese Commissie erkent dit probleem en overweegt het opleggen van minimale CO₂-reductie van 35 à 40%. Alleen grootschalig en gecoördineerd onderzoek kan tot de noodzakelijke rendementsverbeteringen leiden. Dit onderzoek heeft ongetwijfeld voordelen voor de 'gewone' landbouw.

Maar in Maleisië of Indonesië krimpen de tropische regenwouden voor de productie van palmolie voor biodiesel. Het blijft moeilijk om deze verborgen ecologische kosten te vergelijken met een CO₂-reductie van 40% dankzij biodiesel. De regenwouden staan echter al 40 jaar onder druk en de verwachte toename van wereldbevolking tot 9 miljard in 2050 zal deze druk alleen maar doen toenemen. Biobrandstoffen vormen maar een kleine schakel in een ruimer probleem. Efficiëntieverbeteringen in globale landbouw- en energiesystemen zijn dan ook een absolute noodzaak.

Risicobeheersing staat terug op de internationale agenda. Hoge rendementen gaan samen met hoge risico's en risicobeheersing heeft dan ook een prijs. Maar de meerkost van hernieuwbare energiesystemen, strategische voorraden en landbouwonderzoek laat toe om grotere toekomstige schade te vermijden. De Amerikaanse economie kon jarenlang floreren met een spaarquote tussen 1 en 0% en een reusachtig dubbel deficit. Het verder stimuleren van de gezinsuitgaven door het aanbieden van spotgoedkope kredieten was dan ook een bizar en eindig experiment. De Amerikanen hebben het grote geluk dat ze hun interne problemen – met uitzondering van de inflatie – momenteel makkelijk kunnen exporteren. Vooral Europese banken delen mee in de brokken terwijl de lage dollar importgoederen voor de Amerikaanse consument fors duurder maakt. Voeg daarbij de toenemende onzekerheid en een stijging van de Amerikaanse spaarquote lijkt onvermijdelijk. In tegenstelling tot een lokale crisis, zijn de gevolgen van een globale energie- of voedselcrisis niet af te wentelen op andere regio's. We zijn terug in het rijk van de schaarste...

Johan Albrecht
Senior Fellow

Verschenen als
column in De Tijd
van 24 april 2008.

Het Itinera Institute is een onafhankelijke denktank en doetank die, boven partijgrenzen, regionale verschillen en belangengroepen heen, wegen wil aanreiken voor beleidshervormingen met het oog op duurzame economische groei en sociale bescherming in België en zijn regio's.

Itinera Institute VZW-ASBL

Boulevard Leopold II Laan 184d - B-1080 Brussel - Bruxelles

T +32 2 412 02 62 - F +32 2 412 02 69

info@itinerainstitute.org www.itinerainstitute.org

L'Itinera Institute est un think-tank et do-tank indépendant qui, au-dessus et au-delà des partis politiques, des différences régionales et des groupes d'intérêt, veut identifier les chemins de réformes qui garantissent une croissance économique et une protection sociale durables en Belgique et dans ses régions.

Verantwoordelijke uitgever - Editeur responsable: Marc De Vos, Directeur